

„Religion and religions“.

(Bref från London till Nya Pressen).

Detta – religionen och religionerna – utgjorde ämnet för ett föredrag, som hölls af Mr Mead den 28 september uti Zoological Hall, 3, Hanover square. Något offentligt föredrag var det icke; det var blott Blavatsky-logen af Teosofiska Samfundet, som hade sitt veckosammanträde, och Mr Mead var den, som inledde diskussionen. Men hans inledning utmynnade i ett långt och innehållsrikt föredrag och åhördes med djupt intresse af det till ett halftannat hundratal uppgående auditoriet. Ämnet var på intet vis nytt på teosoferna, hvilkas dagliga bröd kan man säga ju är det jämförande religionsstudiet, men ett personligt inlägg i frågan af en framstående forskare har alltid både sitt intresse och sitt värde.

Mr. G .R. S. Mead är en framstående man; han är en lärd man. Han hade absolverat sin B. A. examen vid universitetet, när han mötte madame H. P. Blavatsky och „öfvergaf alt“ för att följa henne och anviga sitt lif åt den teosofiska rörelsen. Han öfvergaf alla världsliga planer, men visst icke den lärdes flitiga forskande. Och så är han nu en af teosofins stödjepelare, en bland dem, som med sina teoretiska kunskaper kunna bestyrka andras praktiska erfarenhet. Tillsammans med Annie Besant är han utgifvare af „The Theosophical Review“, primus inter pares bland de engelskspåkiga teosofiska tidskrifterna. Flere böcker äro utgångna ur hans hand; nämnas må „Orpheus“, „Plotinis“ och „Simon Magus“. Mr Meads egentliga forskningsområde är nämligen kristendomens urhistoria; han är en auktoritet i alt hvad som rör gnosticism, neoplatonism och i allmänhet det så kallade sektväsendet under vår kristna religions barndomstider; hans öfversättning, som var den första i sitt slag på engelska språket, af det gnostiska urevangeliet „Pistis Sophia“ blef prisbelönt af Londons vetenskapsakademi, och han torde snart i dessa samma frågor utgifva ett nytt arbete, grundadt på mångåriga studier.

När jag såg honom stå där i katedern, lång och blek och anspråkslös, och hörde honom tala på sitt lugna, beherskade och dock kraftfulla vis, förstod jag, att jag hade inför mig en man, som aldrig lät sig hänföras af ögonblickets känsla, utan städse med vaken blick herskade öfver sig och sina handlingar och alltid visste, hvad han sade och hur han sade det. Han yttrade först några ord om att han nu skulle tala i ett allmännare ämne inför logen än han på flere år haft för vana att göra det, men att orsaken därtill var, att hans uppträdande i afton icke hörde till hans ordinarie föreläsningar. Det skulle därför icke blifva någon lärd utläggning, utan endast en okonstlad framställning af några tankar och synpunkter.

Sitt egentliga ämne inledde Mr Mead med en fråga: hvad är religion? Det vanliga är vid besvarandet af en dylik fråga, att man först tager sin tillflykt till språkvetenskapen. Och filologin blir oss ock till stor hjälp. I kännen alla, sade talaren, ordets latinska betydelse: förening, förbindelse, och jag vill blott fästa eder uppmärksamhet vid, att sanskritordet yoga, som är namnet på de praktiska religionsöfningarna i österlandet, har samma filologiska betydelse. Såväl i öster- som västerlandet han man sålunda haft klart för sig, att religionen i verkligheten ää någon slags förening. Förening mellan hvad eller hvilka? Människorna emellan? Nej, föreningen mellan människan och Gud. Och detta är just kännetecknet på all religion. Tag en afrikansk vilde eller tag en bildad europé, tag en buddhist, en kristen, en mohammedan, en jude, hvem hälst, som är religiös, och ni oåterkalleligen spåra samma fenomen öfver alt: människan, som böjer sig för det högre, för det outransakliga, det mystiska, för Gud. Låt vara, att hon i yttre måtto dyrkar en stenbild, låt vara att hon på det mest teologiskt noggranna vis definierar och beskriver det stora mysteriet, i alla fall döljes i hennes inre en föreningslänk med något, som är högre och större än hon själf. Detta är religionen praktiskt taget, oberoende af alla lärda definitioner.

Men om nu religionens väsen är så enkelt, hvarför påträffa vi ingenstädes människor, som skulle hålla sig till och representera detta all religions egentliga innehåll? Hvarför är det städse

höljdt under olika slöjor, hvarför förtvisar ofta anden i formernas trældom? Hvarför grundas alltjämt nya trossystem och nya religioner, som ställa sig i opposition mot de gamla, hvarför uppstå sekter öfveralt, där en religion är den officiella?

Dessa spørsmål äro många och invecklade, och det skulle fordras mycket till att besvara dem alla i detalj. Men det gifves vissa nycklar, som öppna för oss förståndet af problemet i dess helhet.

Först och främst, hvarför påträffa vi icke människor, som hylla religionen i dess sanna nakenhet? Helt enkelt därför, att vi vanliga människor äro formbundna af naturen. Vi lefva i en värld af växlande former, och när är vårt medvetande förenadt med det absoluta, det enda formlösa i strängt filosofisk bemärkelse? Psykologerna söka ju att upptäcka de lagar, som styra våra tankar. Våra tankar äro sålunda former, som ständigt hålla vårt medvetande aflägsat från det enda formlösa, och vårt religiösa lif eller vårt väsens inre förening med det absoluta måste ju därför i vår medvetna tanke afspegla sig under den ena eller andra formen. Hvad är då närmare till hands än att vi identifiera formen med anden, tanke bilden med den bakom liggande värkligheten? Vi se ju huru en religiös, men icke filosofiskt anlagd människa råkar in i de svåraste själslidanden, när af en eller annan orsak formen för hennes tro slites ifrån henne.

Och nu komma vi till den andra frågan, hvarför det gifves så många olika religioner, så många olika former för det religiösa lifvet. Äfven härvidlag kunna vi grunda oss på ett allmänt faktum. Vår värld är växlingarnas värld, och det ligger i vår egen natur en omöjlighet att för beständigt dväljas i samma tanke- eller känslöform, i samma mentala omgifning. Och världen i stort går framåt; den ilar alltjämt mot större djup och större klarhet och rycker mänskligheten med sig, om den vill eller ej. Nu är sanningen ständigt den samma: människans religiösa lif är hennes inre förening med Gud. Men om sanningen i evighet vore uppenbarad på samma vis, med andra ord, om det religiösa lifvet städse doldes under samma form, då skulle det ske, som vi faktiskt se ske, när en religionsform en viss tid innebott i ett folks medvetande; människorna tröttna vid formen, de se icke mera lifvet i den, ty den är icke längre det adekvata uttrycket för deras inre religiösa lif. Och då bildas sekter, där den religiösa längtan mer eller mindre tager öfverhand öfver det förnuftiga tänkandet – ända tils en ny religion står upp, en ny form för det andliga lifvet, en form, som då är tillfredställande för tanke och förnuft. Sålunda växlar det beständigt. Och under allt detta går världen i stort framåt. En religionsform liknande den, som tillfredsstälde naturfolken, är icke mera tänkbar i ett civiliseradt tidevarf. Den nya form för den evigt ena sanningen, som då fordras, måste lämpa sig efter tidens kraf. Och hvarför än en nyuppstånden religion tvungen att träda i opposition mot de af gammalt bestående formerna? Helt enkelt, emedan den annars vore utan inflytande, utan makt, utan kraft. Den uppträder icke emot religionen, icke emot det religiösa lifvet, men därest icke den nya tron framhölle sin egen form såsom bättre och rättare än den gamla, så skulle den ej kunna väcka människorna ur deras andliga försöfnings, så skulle den ej kunna värka tändande och inspirerande i jämbredd med det gamla. Och därför är det trots allt ett glädjande tecken i vår tid att sekter stå upp den ena efter den andra. Det bevisar, att det religiösa krafvet hos människan är starkt, att det är starkare än på vildens stadium, det bevisar, att hon lefver ett rikare andligt lif än i sin barndom, att utvecklingen i psykiskt och andligt hänseende är ett lefvande, hoppingifvande faktum.

Men vår ställning som teosof? Hurudant är förhållandet med oss? Vi som hafva fattat religionens verkliga väsen, vi som lugnt och obesväradt kunna tänka och resoanera öfver trossystemer och former – hvad hafva vi då för en form för vår tro, eller skulle vi höra till dessa sällsynta varelser, som ega religion, som ega ett intensivt religiöst lif, utan att ega ett uttryck därför?

Nej, det senare tror jag icke, åtmistone i stort taget. Vi hafva fördjupat vår tro, den har blifvit för oss klarare och genomskinligare, men utan form är den icke för oss. Jag vet, att flere af vårt samfunds medlemmar, af dess ärligaste, uppriktigaste och teosofin mest hängifna medlemmar faktiskt hafva återvänt till sin gamla trosform. Många hafva gjort det i Europa, många hafva vänt åter till den religionsform vi kalla kristendom, och ännu flere hafva gjort det i Indien. De hafva återtagit sina fäders tro, de hafva återgått till hinduismen, den urgamla religionsform, som var den förstå i vår ariska ras på samma gång den var och är den högsta. Och de bland oss, som icke se sig

om efter redan existerande trosformer, de hylla sig till det utdrag ur alla världens trossystemer, den eklektiska religionsform, som kallas den moderna teosofin; men utan form äro de icke.

Och dock! Det som våra teosofiska mästare lärt oss, det som alla tiders store förkunnat, är, att människan i och genom religionen skall höja sig öfver religionerna. Det religiösa lifvet är icke ett stillastående vatten, det är en mäktigt brusande flod, som ständigt växer och vidgar sig, tils det mynnar ut i det stora oändliga hafvet, som är dess egentliga hem. Så är det ock afsikten med vår religion, att vi skola frigöra oss från formen, att vi ständigt skola skrida framåt mot större styrka, större klarhet och större oberoende, så att vi slutligen kunna förena vårt medvetande med det formlösa, stå ansikte med ansikte med det gudomliga ljuset själf. Ty jag tror, såsom madame Blavatsky och våra mästare lärt oss, att människan kan uppnå detta stadium, att hon kan vinna förening med det absoluta, att hon kan „uppgå i Gud“, såsom mystikerna kallade det, eller „vinna kunskap om sanningen“, såsom vi på vårt teosofiska språk uttrycka det. Jag tror, att det finnes och i alla tider funnits dessa frigjorda själar, som kunna tjäna Gud i fullt vaket själfmedvetande, hvilkas syn sträcker sig längre och djupare än den af former fjättrades kan göra det, och jag tror, att det är bland dessa människor, som höjt sig öfver alla former, att det är bland dem vi skola söka stiftarene och grundläggarene af de växlande religionsformerna. Huru skola vi annars förklara religionernas uppkomst? Huru skola vi förklara, att alla stora religioner likna hvarandra däruti, att de innehålla samma upphöjda etiska regler för de mera framskridna lärjungarna vid sidan af den växlande yttre moral, som predikades för folket i gemen och som var lämpad efter tidens kraf? Tag världens äldsta religioner, taoismen och hinduismen, och jämför dem med de yngsta, kristendomen och muhammedanismen, och ni skall i dem alla finna samma upphöjda etiska läror för dem, som ville gå den smala vägen till himmelsk kunskap. Huru skulle nu en mänsklighet af sig själf kunna skapa i sin barndom ting, som hon är förmögen att skapa, när hon lefvat i tusende sinom tusende år! Ty hvar äro de, som i våra dagar kunna tänka ut en moral mera upphöjd än den, som af ålder förkunnats af religionerna? Våra största och bästa tankar äro ekon af dem, som tänkts af forntidens Vise – och hvilka skulle då forntidens Vise varit om icke människor, som tillhört en annan, redan fulländad mänsklighet?

Ja, jag tror, att alla religioner sprungit upp från samma källa, och jag tror icke såsom våra moderna forskare, att denna källa är en okunnig mänsklighets medvetande, utan jag tror, att religionerna härstamma från dessa stora andar, som äro vårt släktes förgångsmän och uppforstrare, som visa oss, hvad vi själfva en dag skola blifva.

Och därför menar jag, att det är vår uppgift att sträfva efter frigörelse från de religiösa formerna, att sträfva efter förening med det formlösa, dock ihågkommande, att hvar vi än gå fram i världen, vi skola skänka vår aktning åt de former, som skapats af dem, som vetat mera än vi, vi skola hjälpa våra bröder snarare att fördjupa än att förstöra den bagare, ur hvilken de dricka lifvets dryck – och endast i de fall, då sanningen det fordrar, då tiden det fordrar, då våra bröder själfva omedvetet längta därefter, skola vi bryta ned de skrankor, som hindra dagens ljus från att stråla fram.

Oaktadt jag användt första person, är detta ingalunda ett ordagrant återgifvande af Mr Meads intressanta tal, men så vidt jag förstod det, är detta substansen i hans ondragande.

Därefter följde en kortare diskussion, hvarunder man bland annat var i tillfälle att göra bekantskap med Mr Chatterji, en ung, eldig, svartlockig hindu, som med mycken hänförelse talade om hinduismen och framsade citat ur Bhagavad gita på klingande sanskrit.

Jag aflägsnade mig från detta möte med helt andra känslor än dem jag byste, då jag lämnade Universella Broderskapets sammankomster i Stockholm. Här var intet tal om hvad man utträttade, här pläderades ej för stordåd i mänsklighetens tjänst, men man gick härifrån med en stilla frid i hjärtat, med en öfverjordisk längtan i själen. Lifvets stora mysterie var här föremålet för ens tankar, Guds oändiga höghet – och man kände djupt i sitt hjärta krafvet att träda inför Hans ögon, att vinna Hans pris – och ej människors.

(*Nya Pressen* 1899, N:o 217 B, Onsdagen den 11 oktober 1899, s. 1, paragraf 3-7.)